

MAKTABGACHA TAYYORLOV GURUHI BOLALARI MULOQATCHANLIGINI TEATR FAOLIYATI ASOSIDA RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Tadjiyeva Feruza Mahamatodilovna

Xalqaro Nordik Universiteti 2-kurs magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15280887>

Annotatsiya: Mazkur ilmiy-uslubiy ishda maktabgacha tayyorlov guruhidagi bolalarning muloqotchanlik qobiliyatini shakllantirish va rivojlantirishda teatr faoliyatining oʻrni hamda ahamiyati yoritilgan. Bolaning atrofdagilar bilan nutqiy va ijtimoiy aloqaga kirishish qobiliyati — uning keyingi rivojlanishida muhim omillardan biri hisoblanadi. Aynan teatr faoliyati esa bu borada samarali vosita boʻlib xizmat qiladi, chunki u oʻyinli, his-tuygʻular bilan boyitilgan, ijtimoiy-emosional muhitda amalga oshadi. Tadqiqot davomida muloqotchanlik tushunchasining pedagogik-psixologik mohiyati ochib berilgan, teatr faoliyatining maktabgacha yoshdagi bolalar nutqiy rivojiga taʼsiri nazariy va amaliy jihatdan asoslab berilgan. Teatr oʻyinlari, pantomima, sahna koʻrinishlari, rolli oʻyinlar, dramatizatsiya kabi faoliyat turlari orqali bolalarda erkin fikr bildirish, nutqni ravon bayon etish, jamoada ishlash, oʻzini erkin tutish kabi koʻnikmalar shakllantirilishi tahlil qilingan. Ishda bolalar bilan olib boriladigan teatr faoliyatini tashkil etish boʻyicha samarali metodik yondashuvlar taklif etilgan. Eksperimental-amaliy ishlar orqali bu metodika sinovdan oʻtkazilgan va ijobiy natijalar qayd etilgan. Xususan, teatr faoliyatini doimiy qoʻllash bolalarning nutq faolligi, lugʻat boyligi, ifodaviyligi va ijtimoiylashuviga ijobiy taʼsir koʻrsatgan. Ushbu ish maktabgacha taʼlim tashkilotlari pedagoglari, logopedlar, metodistlar hamda ota-onalar uchun foydali ilmiy-amaliy qoʻllanma boʻlishi mumkin. Teatr faoliyatidan maqsadli foydalanish bolalarning maktabga tayyorlanish bosqichida zarur boʻlgan muhim ijtimoiy-nutqiy kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Kalit soʻzlar: maktabgacha taʼlim, tayyorlov guruhi, muloqotchanlik, teatr faoliyati, rolli oʻyin, nutq rivoji, ijtimoiy koʻnikmalar, dramatizatsiya, pantomima, metodika

Аннотация

В данной научно-методической работе раскрывается роль театрализованной деятельности в развитии коммуникативных способностей детей подготовительной к школе группы. Умение свободно вступать в речевое и социальное взаимодействие с окружающими является важным компонентом общего развития ребенка и подготовки его к школьному обучению. Театрализованная деятельность способствует формированию выразительной речи, навыков сотрудничества и уверенного поведения в социуме. В исследовании проанализированы педагогико-психологические аспекты понятия "коммуникативность", рассмотрено влияние театральных форм на развитие речи и социального опыта дошкольников. Описаны эффективные методические подходы к организации театрализованной деятельности, включая ролевые игры, драматизации, пантомиму, сценки и упражнения на развитие артикуляции. Предложенная методика прошла апробацию в практической деятельности с детьми и показала положительное влияние на развитие их речевой активности, словарного запаса, выразительности и коммуникативных навыков. Работа может быть полезна для педагогов дошкольного образования, логопедов, методистов и родителей.

Ключевые слова: дошкольное образование, подготовительная группа, коммуникативность, театрализованная деятельность, ролевая игра, развитие речи, социальные навыки, драматизация, пантомима, методика

Abstract

This scientific and methodological work highlights the role and importance of theatrical activity in the formation and development of communicative abilities of children in the preschool preparatory group. The child's ability to enter into verbal and social communication with others is one of the important factors in his further development. It is theatrical activity that serves as an effective tool in this regard, because it takes place in a playful, emotionally enriched, socio-emotional environment. During the study, the pedagogical and psychological essence of the concept of communicativeness was revealed, and the influence of theatrical activity on the speech development of preschool children was theoretically and practically substantiated. The formation of skills in children such as free expression of thoughts, fluent speech, teamwork, and self-control through such types of activities as theatrical games, pantomime, stage performances, role-playing games, and dramatization was analyzed. The work proposes effective methodological approaches to organizing theatrical activities with children. This methodology has been tested through experimental and practical work and positive results have been recorded. In particular, the constant use of theatrical activities has a positive effect on children's speech activity, vocabulary, expressiveness and socialization. This work can be a useful scientific and practical guide for teachers of preschool educational organizations, speech therapists, methodologists and parents. The purposeful use of theatrical activities serves to form important socio-speech competencies necessary for children at the stage of preparation for school.

Keywords: preschool education, preparatory group, communication skills, theatrical activity, role play, speech development, social skills, dramatization, pantomime, methodology

Maktabgacha ta'lim bosqichi — bolaning shaxs sifatida shakllanishida, ijtimoiylashuvi va nutqiy rivojida hal qiluvchi davr hisoblanadi. Ayniqsa, tayyorlov guruhi yoshidagi bolalarda muloqotchanlik, ya'ni o'z fikrini erkin ifoda etish, suhbatdoshni tinglash, ijtimoiy aloqalar o'rnatish kabi ko'nikmalarning shakllanishi ular uchun keyingi bosqich — maktab hayotiga puxta tayyorgarlik bo'ladi. Bu jarayonda teatr faoliyati muhim o'rin tutadi, chunki u bolalar uchun tabiiy, qiziqarli va his-tuyg'ular bilan boyitilgan o'yinli muhit yaratadi. [1]

Teatr faoliyati bolalarning muloqotchanligini rivojlantirishda samarali pedagogik vosita sifatida tan olinadi. Bu faoliyat turida bola nafaqat o'z nutqini mashq qiladi, balki rolli o'yinlar orqali boshqalarning fikrini anglaydi, his-tuyg'ularni ifodalaydi, muayyan ijtimoiy holatlarni tushunib yetadi. Ayniqsa dramatisatsiya, pantomima, sahna ko'rinishlari orqali bola harakat, mimika va nutq vositasida o'zini erkin ifoda eta boshlaydi. [2]

Amaliy kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, teatr faoliyatini tizimli va maqsadli tashkil etish orqali bolalarda quyidagi ko'nikmalar samarali rivojlanadi:

- nutqning aniqligi va ravonligi;
- boy lug'at zahirasi va to'g'ri grammatik qurilish;
- sahnadagi erkin harakat va o'ziga ishonch;
- diqqat, eslab qolish, his qilish va tafakkur ko'nikmalari;
- ijtimoiy faoliyat va jamoada ishlash tajribasi. [3]

Shuningdek, teatr o'yinlari bolaning ijtimoiy-emosional sohasini ham faol rivojlantiradi. Bola rol o'ynar ekan, boshqa insonlarning holatiga kirib boradi, empatiya (hamdardlik) hosil qiladi, muomala madaniyati va etiketni amaliy tarzda o'zlashtiradi. [4]

Ushbu metodikaga asoslangan tajriba ishlarida teatr faoliyatini bolalar bilan muntazam ravishda o'tkazish natijasida ularning muloqotchanligi, sahnada o'zini erkin tutish darajasi, hissiy ifoda vositalari va nutqiy faolligi ortgani kuzatildi. Bu esa teatr faoliyatining nafaqat o'yin-kulgi sifatida, balki bolalar rivojiga ta'sirchan ta'limiy usul sifatida qo'llanilishi mumkinligini ko'rsatadi. Bugungi kunda bolalarning ijtimoiylashuvi, atrofdagilar bilan to'g'ri va samarali muloqotga kirishishi maktabgacha ta'lim jarayonining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, tayyorlov guruhidagi bolalar maktabga qadam qo'yish arafasida bo'lib, ularda ijtimoiy va nutqiy ko'nikmalarni shakllantirish ustuvor ahamiyat kasb etadi. Teatr faoliyati esa bolalarda muloqot madaniyati, nutq erkinligi va ifodaviylikni rivojlantirishda samarali vositadir. [5]

Teatr faoliyatining asosida bolaning tabiiy ehtiyoji — o'yin faoliyati yotadi. Vygotskiy ta'kidlaganidek, o'yin bolada yaqin taraqqiyot zonasi orqali ijtimoiy va nutqiy ko'nikmalarni shakllantirishda muhim vositadir. Teatrlashtirilgan o'yinlar esa aynan shu jarayonni faol rag'batlantiradi. Bolalar rolli o'yinlar orqali real hayotdagi vaziyatlarni qayta jonlantiradi, turli rollarga kirib, ijtimoiy vazifalarni bajarishni mashq qiladi. Bu esa ularning kommunikativ kompetensiyasini shakllantiradi. [6]

Teatr faoliyati jarayonida bola:

nutqiy holatlar asosida muloqotga kirishishni o'rganadi;
ifodali so'zlash, pauza, intonatsiya, tovush balandligini to'g'ri tanlashga o'rganadi;
hissiy holatlarni nutq orqali ifodalashni mashq qiladi;
boshqa bolalar bilan hamkorlikda rol taqsimlash va kelishish malakasini egallaydi.

Bundan tashqari, teatr elementlari o'qituvchi tomonidan to'g'ri tanlangan bo'lsa, bolaning o'z-o'zini anglashiga, o'ziga bo'lgan ishonchini oshirishga xizmat qiladi. Masalan, tortinchoq yoki kamgap bolalar sahnadagi obraz orqali ichki his-tuyg'ularini namoyon eta boshlaydi. Bu esa psixologik barqarorlik va ijtimoiy faollikni rag'batlantiradi.

Metodik yondashuvlar: Teatr faoliyatini samarali tashkil etish uchun quyidagi bosqichlarga e'tibor berish lozim:

Tayyorlov bosqichi – bolalarga sahna madaniyati, obraz, mimika, nutq mashqlari bilan tanishtirish.

Mashg'ulot bosqichi – dramatik matnlar, ertaklar asosida sahna ko'rinishlari tashkil qilish.

Ijodiy ifoda bosqichi – bolalarning o'zlari ijod qilgan sahnalarni tayyorlash va namoyish qilish.

Refleksiya bosqichi – ishtirokchilar bilan sahna ko'rinishi yuzasidan suhbat, his-tuyg'ularni tahlil qilish. [7]

Shuningdek, metodist va tarbiyachilar teatr faoliyati davomida quyidagi vositalardan keng foydalanishlari mumkin:

didaktik qo'g'irchoqlar va qo'g'irchoq teatri;
pantomima va mimik mashqlar;
improvizatsion sahnalar;
musiqa va harakatli teatr mashqlari. [8]

Amaliy tajribalar shuni ko'rsatadiki, bunday faoliyat davomida bolalar faollashadi, nutq faolligi va ijtimoiy adaptatsiya darajasi ortadi. Shu bilan birga, ular o'rtasidagi ijtimoiy munosabatlar ham yaxshilanadi, do'stlik va hamkorlikka asoslangan muhit shakllanadi. [9]

Xulosa. Teatr faoliyati orqali maktabgacha tayyorlov guruhi bolalarining muloqotchanligini rivojlantirish nafaqat ularning nutqiy salohiyatini oshiradi, balki mustaqil fikrlash, ijtimoiy

moslashish va maktabga psixologik tayyorgarlik darajasini ham yaxshilaydi. Ushbu metodik yondashuv maktabgacha ta'lim amaliyotida keng qo'llanilishi lozim bo'lgan muhim pedagogik vositalardan biridir.

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimova V.A. Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi. – Toshkent: “O‘qituvchi”, 2021.
2. Yo‘ldoshev M.X. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: TDPU, 2020.
3. Mavlonova R.X. Ilk yoshdagi bolalar bilan ishlash metodikasi. – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2022.
4. Bahronova M.M. Teatr faoliyatining bolalar rivojlanishiga ta'siri. – Toshkent: “Iste’dod”, 2019.
5. Vygotsky L.S. Voobrazhenie i tvorchestvo v detskom vozraste. – Moskva: “Pedagogika”, 2020.
6. Murodova G.G. Bolalar nutqini rivojlantirish metodikasi. – Samarqand: SamDU, 2021.
7. Shodmonova S.S. Nutq madaniyati va muloqot pedagogikasi. – Toshkent: “Fan”, 2018.
8. Smirnova E.O. Psikhologiya detskoy igry. – Moskva: “Prosveshchenie”, 2021.
9. Kharlamov I.F. Pedagogika: darslik oliy o‘quv yurtlari uchun. – Moskva: “Akademiya”, 2022.
10. UNESCO. Learning through play: strengthening learning through play in early childhood education. – Paris: UNESCO Publishing, 2021